

KAZIO JAKUBENO EILERAŠIAI, PAIMTI IŠ RINKINIO — ŪZIA MELSVAS SILAS

Sudrumstė debesis vėjas,
šelta audros po marios.
Nerimas drumsti pradėjo
mėlynas krašto girias.
Ūžiančiai jūrai dainuoja
vėtrą žaliuos pakraščiuos.
Mano jaunystė kaip vilnys
drumsčiai vėtrų garsuos.
Čia jau vilnys neramos,
pušys, dainuokit audroj.
Ošia pakrantė žalioji,
skesdama vėtrų dainoj.
Mėlynos marios, Ir pušys.
Ūžkit ant krantų žalių.
Ūžk, ir jaunystė žalioji,
dainą vilnių mėlynų.
1932 m.

Virš arimų juodų, vos nutirpo sniegai —
štai paukštyčiai jau giesmę užtraukė.
Susiruoškim darban, mano mieli draugai,
nevatogi dirvonai mus laukia.
Kai artojo daina suskambės pagiry,
sužaliuos greit ir grūdas pasėtas.
Koks pasaulis gražus! Ar kas jaučia, kad jį
išmatina mūs delnas puslėtas?
Sužaliuoja javai. Dieną saulės šviesoj
jė banguoja kaip jūra auksinė.
Margaspalviais žiedais žydi gėlės lankoj,
tai kodėl jūs, draugai, nusiminę?
Tik pakelkim akis mes padangėn žydrion,
dar prie laimės mums žengti nevelu.
Tat išliekim jausmus mes dainon galingon,
ir teplaunks jį kaip vėtra pašėlus.
Greit nunoksta javai, jau ir piūtis greit bus,
jau aušrom raudonuoja rytojūs.
Jau širdis nerami, akys mėto žaibus:
pusto dalgė ranka galingoji.
1933 m.

Eičiau pas upelį,
skaidrų vandenelį,
klausčiau, kur skandinti
kieta vargužėlį.
Eičiau pas giružę,
tamsią giružėlę,
kalbinčiau eglėlę,
žalią svyruncėlę.
— Pasakyk, eglele,
pasakyk žalioji,
o kada žmoneliai
čia paliaus raudoj?
Neatsakė vilnys
tekančio upelio,
neatsakė eglės,
ūžiančios ir žalios...
1934 m.

Nepaliksiu nei aukso, nei sidabro. Nieko.
Numirsiu čia šypsodamas.
Tik mano dainos jum palieka,
pavasarij viliodamos.
Pražus vergijos jungas senas.
Karščiau jau saulė šviečia.
Ir sužaliuos greit dainos mano
krūtinėse valstiečių.
Teūžia miškas, rauda lapai
ir gėlės nusiminę,
bet ryt sueis prie mano kapo
laisvų artojų minios.
Numirsiu aš anksčiau neg privalečiau,
neg sniego pusnys mirsiu aš anksčiau.
Tik saulė danguje spindėjus
spindės kas valandą skaisčiau.
1935 m.

NAUJIENŲ VASARINIS PIKNIKAS
įvyks š. m. rugpiūčio mėn. 18 d.
BUČO SODE
Willow Springs, Illinois

"LENKMEČIO" ...
(Atkelta iš 7-to psl.)

sieny, iš kur palankaus Austrijos nusistatymo dėka, į kraštą atvyko daug savanorių ir ginklų. Dabar ir dešinieji, pamatę kai kuriuos pasisekimus, prisideda prie sukilėlių ir sudaromas koaliciniai pagrindais "Žąnd Narodovj" (liaudies valdžia), kuris pasiskelbia save vienintele teisėta valdžia krašte. Bet nežiūrint pirmų pasisekimų (Miroslavskis, Langevičius, Traugut), sukilėliams nepavyksta užimti nė vieno žymensnio punkto, nekaltant jau apie Varšuvą ar Vilnių.

Rusai pergrupuoja savo jėgas, naikina vieną po kito sukilėlių dalinius. Ilgiausiai laikosi Traugut Pinsko miškuose, bet, kai jį suima, ir čia pasibaigia pasipriešinimas, kuris buvo maždaug užsitęsęs iki 1864 metų rudens.

Suėmę Traugutą, maskoliai jį kartu su keturiais kitais sukilėliais, tariamais Ržondo nariais, viešai pakaria Varšuvoje prie citadelės vartų ir skelbia, kad "metežas" numalšintas. Tokiu būdu rusų kariuomenei, vadovaujamai grafo Bergo, po dviejų metų pavyko sukilimą galutinai likviduoti.

Pasėkmės labai liūdnos. Krolewstovo Polskie pasidarė Privislenskij Kraj. Apie keturiolika tūkstančių valdininkų neteko savo pozicijų. Į jų vietas atgabenti bemoksliai (Kruglodūrovo tipo) maskoliai. Lenkų kalba išvyta iš visų įstaigų, koridoriuose iškabinta skelbimai "govorit po polski vosprečiajatsia" (lenkiškai kalbėti draudžiama). Nuo dalyvavusių sukilime dvarininkų atimamos posesijos (valdos) ir visi žemvaldžiai išlaisvinami nuo baudžiauninkų ir nuo tų žemės plotų, kurių jie patys nedirbo.

Lietuvą, per šį sukilimą, "lenkmečiu" vadinamą, nesudarė sau atskiros valdžios ir akla laikosi nurodymų, duotų Ržąnd Narodovj. Įvairiose vietose susidarė sukilimų taškai. Visur priešaky stovi dziedžiai, varo žmones į miškus, kur telkiasi sukilėliai, telkia jiems ginklus ir maistą. Dvarininkus remia kunigai, lenkai valdininkai ir vadinamieji šlektiniai — plikbajoriai. Tų plikbajorių — šliachta Zascienkova — gana daug Vilniuje ir Kaunijos rytinėje dalyje. Ten sukilėliams pavyks-

ta sukurti miškuose kartais gana skaitlingus būrius, bet kaip ir Lenkijoje, niekur nepasiseka jiems suduoti maskoliams žymesnių smūgių ir užimti stambesnius punktus. Per daug nelygios pajėgos. Rusai turi milžinišką persvarą — apie 60.000 vyrų kariuomenę. Tarp sukilėlių iškyla vardai Sirakevičiaus (vėliava sušaudytas) ir Narvido, kurio likimas nežinomas.

(Bus daugiau)

— SEJA, dešimtmetis sukaktuvinis numeris 2/80, 1963 m. "tautinės demokratinės minties žurnalas", kuris tikrumoje turėtų būti Liet. Vals tiečių Liaudininkų periodinis leidinys trentyje. Turinyje: Sėjos dešimtmetis. Lietuvio vieta Nepriklausomoje Lietuvoje. Zvilgsnis į Amerikos Lietuvių Tarybą (Jono Bertaišiaus). Lietuvių tautos sveikata amžių bėgyje (Dr. V. Tercijono) ir t.t. Toliau savi reikalai: Vals tiečių Liaudininkų suvažiavimas, Varpas. Varpininkų Liaudininkų išvyka. Sėjos išvyka gegužinė (š. m. rugp. 25 d.).

NAUJIENOSE GALI RAŠYTI KIEKVIENAS IR APIE VISKĄ

Earn More MONEY ON YOUR \$ \$ SAVINGS \$ \$
It Grows Faster
5% INTEREST PAID ON 12 MONTH TIME DEPOSITS
For complete information write to:

HOME INDUSTRIAL BANK
9975 EAST COLFAX DENVER 8, COLORADO
Please send me detailed information about 5% interest on Time Deposits.
Name .....
Address .....
City .....
State .....

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU
APIE SAVO NAMO INSULIACIJOS PROBLEMAS
Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.
Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materialų.
CARR-MOODY LUMBER COMPANY
3039 NO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1272
STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

Naujienų Antroji Dalis

NR. 676 CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS XIX METAI

GASPARĄ VELICKĄ PRISIMENANT

Gasparas Velickas (Andriaus Mirono pieštas paveikslas Vokietijoje).

1962 m. rugpiūčio 7 d. Los Angeles mieste (Hollywoode) mirė aktorius, režisierius ir rašytojas Gasperas Velickas. Tai žmogus, savimi mažai teirūpinęs, bet daug dirbęs lietuviškajam teatrui, kurs Lietuvos kaimo žmonių papročius, džiaugsmus ir vargus pavaižduotų. Minint mirties metines prisimintina viena kita diena iš Gasparo Velickos paskutiniųjų gyvenimo metų.

Biografinių žinių prašant

Pernai gegužės pradžioje paskambino šiam korespondentui Algirdas Gustaitis ir sako:

— Gasperas, nors ir po operacijos, nė kiek negerėja, o pastebimai eina blogyn. Apie Gasparą nieko nežinome: nei kada ir nei kur jis gimęs. Bandžiau iš jo gauti biografinių žinių, bet baisiai supyko ir atsakė, kai pasveikšias surašysias.

Algirdas Gustaitis siūlė pamėginti biografijos reikalą pasikalbėti. Kartą sustojau pas Gasparą. Radau jį su keliais vyrais tame pat name gyvenančio Alfo Vasiliausko kambaryje. Pataikęs momentą, kreipiausi:

— Gasparai, man reikia tavo biografijos!

Gasparas niūriai pažvelgė į mane, akimis permetė kitus vyrus ir pamažu tarė:

— Nugį, jau čia Algis tuo reikalu kalbėjo. Atsakaiu jam, tą patį galiu ir tau pakartoti...

Pertraukiau jį ir sakau:

— Atsiprašau, man tavo biografijos nereikia, bet reikia Lietuvių enciklopedijai.

— Nebūtina, kad enciklopedija apie mane rašytų! — atsakė Gasparas.

— Būtina ar nebūtina, norėsi ar nenorėsi, — tariau, —

bet enciklopedija apie tave visvien rašys. Tad biografines žinias verčiau duok pats, bus išvengta klaidų.

Pagalvojęs Gasparas tarė: — Enciklopedijos raidės V tomas dar negreit išeis. Pasveiksiu ir biografiją surašysiu.

— Ne! — ėmiau prieštarauti, — enciklopedijos redaktoriai žmonių biografijas nori gauti ko anksčiau, kad galėtų sėsti kitus straipsnius rašyti. Tad ir tu negali atidėlioti, turi duoti apie save žinių.

Pokalbis ta tema baigėsi. Tą patį vakarą, gegužės 12, pasiūčiau Lietuvos enciklopedijos redakcijai laiškelį, kad atsiųstų man vieną anketą, kurią jie naudoja biografijoms. Pažymėjau, jog anketą panaudosiu Gasparo Velickos biografijai surašyti.

Redaktorius A. Mažiulis atsiuntė anketą, kartu prašydamas ir fotografijos. Turėdamas enciklopedijos anketą, adresuotą Gasparui, vėl į jį kreipiausi. Palikau anketą, nes žadėjo į klausimus atsakyti. Keletą kartų užvažiavau ir vis teiravausi, kaip eina biografijos rašymas. Kartą pasiskundė, jog ranka drebanči, nedailus raštas išeisias. Pasiūliau, kad surašytų juodraštyje, o aš padėsiu perrašyti anketon. Sutarėm, jog sekmadienį, gegužės 27 d., priešpiet aš pas jį atvažiuosiu ir atsivešiu rašomąją mašinėlę. Žadėjo tą dieną turėti biografiją surašytą.

Kai sutartą dieną atvažiavau, labai nustebau. Vos apie pusę puslapio tepirrašęs.

— Gasparai, — sakau, — tavo veikla tokia šakota. Tu aktorius, tu režisierius ir rašytojas, o tiek tik teparašėi!

— O ką tu čia daug apie mane prirašysi?, — atsako Gasparas.

— Gerai, — tariau, — nenori apie save rašyti, tai rašyk apie veikalus. Pavyzdžiui, koks ir kuriame veikale vaidmuo labiausiai patiko, kokį charakterį tau geriausiai pavyko sukurti? Pagaliau, juk ir tavo parašytų veikalų nepilną sąrašą sudarei.

Gasparas atsakė, kad kitų sąrašelyje neįrašytų veikalų, nesą reikalo minėti. Netaip jau svarbūs. Anketon liepė įrašyti tik šiuos veikalus: Šienapiūtė, Nemunas žydi, Lėk, mano sakalėli, Minija vėl išsiliejo, Lūnatikai, Dėdė nuo Pacifiko, Pelų sėja, Magužė, Aleliuja. Gi daug kitų, pvz., kaip ir Vokietijoje daug kar-

(Nukelta į 2-rą psl.)

Gir-gir — plaukia žaselės

Dienų Skeveldros

1 Vasara, sakoma, agurkų (vandenčio ir neprinokusių sėklų) sezonas. Visur — migdantys karščiai. O čia keli faktai, kurie...

a) Žemės ūkio sekretorius Orville Freeman išskrido į tautų kalėjimą — tiesiai sakant, Sovietų Sąjungą. Ko? Komunistinės baudžios iš tolo stebėti. Kas jį lydės? Baudžiauninkų atstovai ir baudžios varovai?!

b) Asmeniškas popiežiaus Pauliaus VI pasiuntinys, Louisannos, Friburgo ir Genevos (Sveicarijoje) vyskupas Francos Carriere dalyvavo stačiatikių Maskvos ir sov. Rusijos patriarcho Aleksiejaus auksniam vyskupystės jubiliejui.

Kas Aleksiejus? Kas jis Nikitos rankose?! Argi to nežino popiežius ir kiti?! Kas duoda vizą. Ar ne... Kremlius?!

Dar vienas faktas iš "virdaus" gyvenimo. "Darbininko" nr. 50 skaitome:

"Birželio 15-16 Dusseldorfe vadinama 'Landsmannschaft Ostpreussen' turėjo savo vadinamą 'Bundestreffen'. Faktiškai tai buvo masinė revindikacinė vokiečių manifestacija už Rytprisių grąžinimą Vokietijai. Jos svoriui pakelti dalyvavo pats kancleris Adenaueris".

...birželio 15-16 Duesseldorfo revindikacinė manifestacija neapsiribojo tik 1937 sienomis, o į revindikaciją sričių tarp įjungė ir Klaipėdos kraštą, taigi Lietuvos teritorijos dalį, fi-gūruojančią sąskrydyje "Regierungsbezirk Gumbinnen" dalimi. Kad šio Lietuvos teritorijos užgrobimo fakto galėjo "nematyti" Vokietijos kancleris, tas galima suprasti, bet kad to "nematė" ir dėl to nereagavo protestu, o savo dalyvavimu tam net solidarizavo Vliko VT Valdytojas, tai gal tik Vlikas galėtų paaiškinti, kaip tai suprasti".

Iš Vliko sluoksnių kaip iki šiolei... tyla. O ši tyla nėra gera byla. Argi Vlikas neskaito JAV lietuvių spaudos, ar gal nesiskaito su visuomene, iš kurios centų išlaikomas?!

Dar vienas "agurkas": — Prieš grįždamas į Lenkiją pas popiežių lankėsi primas kard. Wyszynski. Popiežius jam davė dovanų: Jonė XXIII žiedą ir aukso taurę, o kardinolas Wyszynski įteikė sąrašą "lenkiškų bažnyčių", kurios yra Dievo Motinos vardo. Ir... kurgi atsidūrė Aušros Vartai?!

Aiman, argi vasara — agurkų sezonas? Argi, anot Gogolio, skučno na etom svete, gospoda?! (nuobodu šiame pasaulyje, ponai!)

2 Vartau "Į Laisvę" Nr. 32: "Lietuva okupacijoje". Rašo V. Vaitiekūnas. Ten pat ir M. Musteikio str. "Kultūrinio gyvenimo apžvalga pavergtoje Lietuvoje (1962 m.)". Verta skaityti, susimąstyti.

Stai ir V. Vaitiekūno "Rusifikacija ir indoktrinacija": 1962.3.18. okup. Lietuva į Sov. Sąjungos aukščiausią sovietą "išrinko" 31,5% nelietuvių, Lietuvos komsomolo suvažiavime 1962.3.25-26 prezidentė buvo 22,5% rusų, sekretoriatai — 21,3%, nutarimų komisijoj — 23,7% rusų. Suvažiavimas "išrinko" į Lietuvos komsomolo CK 23% rusų; CK kandidatais — 33,3%, į revizijos komisiją — 30,8% rusų; Lietuvos komsomolui Sov. Sąjungos komsomolo suvažiavime 1962.4.16-20 atstovavo 35% rusų, žemės ūkio biūre — 43%.

Plačiau žiūrėkite "Į Laisvę" Nr. 32, 5-6-7 psl.

3 Kas tiki "gera (Nikitos) valia", tejsigilina į tokį išandytojas, tai gal tik Vlikas (Nukelta į 2 psl.)

galėtų paaiškinti, kaip tai suprasti".

Iš Vliko sluoksnių kaip iki šiolei... tyla. O ši tyla nėra gera byla. Argi Vlikas neskaito JAV lietuvių spaudos, ar gal nesiskaito su visuomene, iš kurios centų išlaikomas?!

Dar vienas "agurkas": — Prieš grįždamas į Lenkiją pas popiežių lankėsi primas kard. Wyszynski. Popiežius jam davė dovanų: Jonė XXIII žiedą ir aukso taurę, o kardinolas Wyszynski įteikė sąrašą "lenkiškų bažnyčių", kurios yra Dievo Motinos vardo. Ir... kurgi atsidūrė Aušros Vartai?!

Aiman, argi vasara — agurkų sezonas? Argi, anot Gogolio, skučno na etom svete, gospoda?! (nuobodu šiame pasaulyje, ponai!)

2 Vartau "Į Laisvę" Nr. 32: "Lietuva okupacijoje". Rašo V. Vaitiekūnas. Ten pat ir M. Musteikio str. "Kultūrinio gyvenimo apžvalga pavergtoje Lietuvoje (1962 m.)". Verta skaityti, susimąstyti.

Stai ir V. Vaitiekūno "Rusifikacija ir indoktrinacija": 1962.3.18. okup. Lietuva į Sov. Sąjungos aukščiausią sovietą "išrinko" 31,5% nelietuvių, Lietuvos komsomolo suvažiavime 1962.3.25-26 prezidentė buvo 22,5% rusų, sekretoriatai — 21,3%, nutarimų komisijoj — 23,7% rusų. Suvažiavimas "išrinko" į Lietuvos komsomolo CK 23% rusų; CK kandidatais — 33,3%, į revizijos komisiją — 30,8% rusų; Lietuvos komsomolui Sov. Sąjungos komsomolo suvažiavime 1962.4.16-20 atstovavo 35% rusų, žemės ūkio biūre — 43%.

Plačiau žiūrėkite "Į Laisvę" Nr. 32, 5-6-7 psl.

3 Kas tiki "gera (Nikitos) valia", tejsigilina į tokį išandytojas, tai gal tik Vlikas (Nukelta į 2 psl.)

DIENU SKEVELDROS (Atkelta iš 1 psl.)

pus geležinės uždangos atėjusi anekdotai.

...Po Stalino mirties rasta jo testamentas. 3 vokai. Ant pirmojo rašė: "Atidaryti po mano mirties", ant trečiojo — "Atidaryti po metų nuo mano mirties", ant antrojo — "Atidaryti 1963 metais".

Vykdamas mirusiojo satripo valią atidaroma 1-sis vokas, ir skaitoma: "Jei būtų bloga, kalte suverskite ant manęs". Atidarius II-į voką: "Jei ir toliau bus blogai — kaltinkite mano bendradarbius". Kai po kelių mėnesių atidaryta paskutinysis laiškas, rasta Stalino parašyta: "Jei padėtis nepagerėjo — elgkitės taip, kaip ir aš".

Anekdotas ypač aktualus po "nusiuginklavimo" sutarties pasirašymo.

Dar vienas anekdotas priedo:

...Perspektyvinis Sovietų Sąjungos ekonominio gyvenimo planas:

1972 metais kas penktas Sovietų Sąjungos gyventojas turės nuosavą automobilį, kas trečias — TV aparatą ir kas antras — batų porą...

J. Cicėnas

GASPARA VELICKA

(Česnyis iš 1-imo psl.)

ty vaidintą Atsisveikinimą, net nė nepaminėjo.

Prašiau, kad duotų daugiau žinių apie tuos veikalus. Kada jie parašyti, kur vaidinti?

Tik apie šienapiūtę, apie Nemunas žydi ir apie Magužę keletą žodžių pasakė. "Pradėjome naują lietuvių scenos laikotarpį..."

Nors tiek žinelių gavęs, pakreipiau kalbą kita kryptimi.

— Gasparai, — tu žinai, jog enciklopedija apie rašytojus nevien sausus biografinius duomenis parašo, bet tarią vieną kitą žodį ir apie veikalus, apie kūrybos pobūdį. Ar tu negalėtum man pasakyti, kas geriausiai pažįsta tavo veiklą ir galėtų tinkamiausiai aptarti tavo, kaip režisieriaus darbą?

Pirmieji Gasparo atsakymo žodžiai vėl buvo:

— O kam to reikia? Nebūti na.

Kiek patylėjęs, vieną kitą kartą per kambarį perėjęs, prabilo, sakdamas, jog Jonas Kardelis galėtų ką nors parašyti. Na, ir čia Gasparas išsitiesė iš viso liemens. Jo akys suspindėjo, atsirado kažkokia nepaprasta energija. Vaikščioja savo mažame kambarielyje, sustoja aslos viduryje ir vis pasakoja:

— Kai aš buvau Vilniuje pedagoginio instituto lektorium, aš pradėjau su studentais muzikinių pjesių vaidinimus. Dariau eksperimentus. Jonas Kardelis matė mano darbą. Jis tada buvo Vilnius. —

2 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, AUGUST 3, 1963

nians Filharmonijos direktorium. Jis pakvietė mane į Filharmoniją Vilniaus liaudies ansamblio režisiorium. Ir čia su Jonu Švedu, Baliu Pakštu bei kitais bendradarbiais pradėjome naują lietuvių scenos laikotarpį...

Pasakojo Gasparas Velička, jog kai kurie jo draugai aktoriai ir režisieriai juokdavosi iš jo, kad jis kaimo žmonių nori teatro scenon įnešti. Tie jo kritikai buvę "saloninio", klasikinio teatro šalininkai, o Gasparas vis svajojęs sukurti dramą, kurioje būtų liaudies dainos, šokiai ir papročiai. Pradėjęs pirmiausiai nuo muzikinių pjesių.

— Na, — sako Gasparas, — o kai išėjau scenon su šienapiūte, tai ir didieji skeptikai ir kritikai sveikino mane ir sakė: tai, Gasparai, tu padarai neįtikėtina dalyką... Jonas Kardelis matė tą mano darbą, tegul jis, jei enciklopedijai reikia, parašo apie mano lietuviškųjų pjesių scenon įžengimą...

Pirminiau Gasparui, jog enciklopedijos redaktorius, atsiųsdamas anketą, prašo fotografijos. Pradėjęs vėl derybos. Gasparas sako, jog jis fotografijos neturi. Savo fotografijomis nesinteruodavęs. Neatleidau.

— Kaipgi neturėsi? Losangeliškiečiai fotografai taip energingai darbuojasi, viską fotografuoja. Jei neturi savo vie-no, tai duok kokią grupinę, iš jos perfotografuosime.

— Paieškosiu, — atsakė.

Apie mėnesį laukiau, bet fotografijos jis nesurado. Pagaliau, griežtai pasakė, jog fotografijos neturi, Gasparas tada sėdėjo ant lovos krašto, o aš prie stalo ir mačiau jo veido dešinę pusę. Profilis gerai atrodė. Atėjo mintis, jog reikėtų jį tokioj pozij nufotografuoti. Klausiau, gal pakviesti fotografą? Gasparas labai užpyko:

— Ką? Tu nori mane sergantį fotografuoti? Žmonėms rodyti?

Nukreipiau kalbą, klausdamas, gal jis žino, kas turi jo fotografiją? Pagalvojęs sako: — Pasiteirauk Andriaus Mirono. Jis buvo Vokietijoje nupiešęs mano portretą. Jei tebeturi, tai tas tikty...

Ir taip sutapo, kad tik rugpiučio 6 d. vakare nuvažiauvau pas Andrių Mironą, paskolinau iš jo Gasparo Veličkos portretą ir nuvežiau pas fotografą L. Kančauską nufotografuoti, o rugpiučio 7 d. Gasparas mirė. L. Kančauskas pasisakė, jog jis 1961 m. rudenį Gasparą Veličką fotografavęs dokumentams. Tuo pačiu kartu padaręs keletą fotografijų, įvairių pozų. Tose fotografijose iš akių ir veido bruožų asisipindė kažkoks skausmas, nusivylimas. Tur būt, dėl to Gasparas apie tas fotografijas nutilėjo. Po mirties L. Kančauskas tų fotografijų išspausdino laikraščiuose.

laikraščiuose. Kas matė, gal bus pastebėjęs rūpestį Gasparovo veide.

Enciklopedijos anketoje Gasparas Velička liepė įrašyti, jog gimęs 1907 m. sausio 18 d. Antakalnės kaime, Veliūnos valsčiuje, Kauno apskrityje. Kai anketa jau buvo surašyta, jis prisitarė, jog toji data nesanti jo tikroji gimimo data. Per karą metriškai susimaišę. Prašiau, kad duotų tikrąją datą, bet nedavė, o atsakė:

— Nemašyk! Visuose mano dokumentuose Amerikoje ta data vartojama, tai taip tegul ir būna.

Kaip jis sakė, skūrtumas tešas tik trijų mėnesių. Žinoma, būtų galima buvę tą nutylėti "nemašyti", kaip liepė, tačiau ir čia Amerikoje ir Lietuvoje yra jo artimų giminių, tad gali atsirasti ir kita Gasparo Veličkos gimimo data — tikroji.

Nesaugojo nė savo rašų

Gasparas Velička yra nemažai vaidinimų parašęs, bet jis nė pats visų rankraščių neturėjo, nesaugojo. Bronys Raila kartą Dirvoje rašė, kad Gasparo Veličkos pomirtinėse kronikose minimų veikalų nesaugė palikė.

Nemunas žydi — nemažas veikalas. Vokietijoje daug kartų vaidintas. Kai Gasparas Velička atvyko į Čičagą ir ėmėsi su Dainavos ansambliu tartis tą veikalą suvaidinti, jis pradėjo teirautis buvusių Tautinio ansamblio narių, ar kas neturi to jo veikalų teksto. Sakoma, kad Čičagos scenai Gasparas Velička pjęs Nemunas žydi vėl iš naujo parašė.

Sirgdamas G. Velička kartą labai nuotaikingai pasakojo, kad esąs gavęs laišką, jog Balys Pakštas išspausdinsias Nemunas žydi. Lahai patenkintas ir nudžiugintas autorius leido žinią paskelbti (Naujienos, 1962 m. birž. 29). Pabrėžtinai klausiau tada Gasparą, ar Balys Pakštas tikrai turi

visą Nemunas žydi tekstą? Gasparas atsakė, jog turi ir tikrai Balys viską padarys kaip reikiant".

Klausiau Gasparą, kokius kitus savo veikalus jis norėtų pirmoj eilėj išspausdinti? Atsakė, jog Minija vėl išsiliejo ir Magužę. Siūliau, jog galima būtų Los Angeles sudaryti būrelį kuriam nors veikalui išleisti. Tariau, jog nėra žinios, kiek ilgai liga užsitęs, knygą išleisdam, gal pavyktų autoriui nors šiek tiek pinigų suvinkti.

Pirminiau, jog pigiausias būdas būtų pirma laikraščio atkarpoje spausdinti, vėliau — neišmesti ir išleisti knygėle. Siūliausi sužinoti, kuris laikraštis sudarytų geriausias, palankiausias leidimo sąlygas.

— Minija vėl išsiliejo aš tau duosiu per tris savaites. O Magužę pirmiausia aš dar turiu pats per save, o ne per laikraštį, perleisti, — pasakė Gasparas ir toks pasakymas suprastinas, jog Magužę jis laiko dar nebaigta.

Magužę — moters vardas, vartojamas Mažojoje Lietuvoje. Gasparas Velička tokio vardo dramą rašė 1961 metų vasarą, skirdamas, kad ji būtų suvaidinta 1962 m. sausio mėnesį. Mažosios Lietuvos Biečūlių Draugijos rengiamame Klaipėdos sukilimo minėjime. Vaidinimo, kaip iš anksto planuota, nebuvo.

Kai Gasparas pradėjo smarkiai silpnėti, buvo aišku, kad jis vienas nė vieno savo kūrinio spaudai nebeparašė. Sutarėva, jog Minija vėl išsiliejo aš garšiai skaitysiu, o jis sakys, kurį sakinį, kurį išsireikškimą reikia pataisyti bei kaip pakeisti. Tačiau jis rankraščių niekada nebuvo paėmęs ir neskaityva. Ligonis smarkiai silpnėjo ir liepos 29 d. jau vos žodį begalėjai išgauti — čia kalba, čia smaudžia.

(Kita kartą — Gasparas Velička gyventi dar labai norėjo). J. Klauseikis

"LENKMEČIO" 100 METŲ SUKAKTIS

(K. Olekos paskaita, skaityta Zanavykų klube 1963 metais kovo 16 d. Miunchene, Vokietijoje)

1795 metais, rusai trečią kartą pasidalindami Lenkiją ir Lietuvą, galutinai jas "išlaisvino", kaip jie sako, nuo anarchijos ir suirutės. Kiek anksčiau jie taip pat buvo "išlaisvinę" teritorijas iki Juodųjų Jūrų su Krymu. Į jų rankas pateko milžiniški plotai svetimų žemių, kurioms tvarkyti jie neturėjo užtektinai inteligentinių pajėgų. Tad mažai kišosi į užimtų plotų vidaus reikalus, viską palikdami beveik po senovai, tik viršūnėse pasodindavo maskolius ir protegavo rusifikaciją ir pravoslaviją. Tuo tarpu Europoje atsirado antra galybė, kuri siekė pertvarkyti kontinentą — tai buvo Napoleono imperija. Rusai, kurie dabar savo siena priartėjo betarpiui prie Europos, skersai žiūrėjo į Napoleono žygius ir mėgino jam pakišti koją, susidėdami tai su Austrais, tai su Prūsais. Tačiau abu kartus smarkiai nudėgė pirštus, — ties Austerlicu, o paskui ties Eilau-Preussisch rusų kariuomenė buvo gėdingai sumušta.

K. OLEKA
reikalus, o lenkai norėjo atstatyti Lenkiją senose sienose. Taip užsitęsė iki 1830 metų, kada Europoje įvyksta Belgijos sukilimas. Jo įtakoje lenkai, remiami skaitlingos emigracijos ir turėdami nemažai resursų ir namie (finansus, administraciją ir kariuomenę) 1831 metais daro irgi sukilimą, mėgindami išvartyti iš krašto rusus. Nors iškart pavyko užimti Varšuvą ir net Vilnių, bet ties Ostrolenka lenkų svarbiausias jėgos nepajėgė atsispirti prieš rusus ir sukilimas sužlunga. Šis sukilimas Suvalkijoje "Krakomečiu" vadinamas.

Rusai dabar nesivaržė Kongreso nutarimais, — karpė lenkų teises ir stiprina savo pozicijas. Lenkų patriotai nenustoję būvę lenkais ir nepaliauja galvoje apie laisvę. Lenkų visuomenė tuo laiku vis labiau ima skirtis į dvi grupes — dešiniuosius ir kairiuosius. Pirmieji norėtų su-rasti galimybių sugyventi su rusais ir yra susirūpinę savo latifundijų išsaugojimu, antrieji nori pilnos laisvės, be rusų, be baudžiavos. Peterburge veiks 1857 m. Zemelnų Komitet, kurio paskirtis buvo išdirbti įstatymo projektą apie baudžiavos likvidavimą, gavo prašymų iš Kauno, Vilniaus ir Gardino gubernijų dvarininkų leisti paluosuoti valstiečius nuo baudžiavos, bet paliekant jų dirbamą žemę dvarininkų nuosavybe.

Tuo tarpu Europoje vyksta nauji įvykiai — Krymo karas. Turkams į talką ateina Anglai ir Prancūzai ir išsikelia į Krymą, o Austrai demonstratyviai sutraukia kariuomenę prie rusų sienos. Atsiranda viltis lenkams išnaudoti situaciją. Lenkai siūnia savanorių ir Turkiją. Adomas Mickėvičius komandiruoja į Konstantinopolį tvarkyti santykius su turkais. Bet karas nepateisina viltių. Nors Kryme Anglai ir Prancūzai sumušė rusų kariuomenę, bet turkai neatgauna savo prarastų pozicijų ir lenkų pastangos išnaudoti situaciją nuėina niekais. Napoleonas III nepaliekė lenkų aspiracijų.

1857 metais miršta rusų caras Nikolajus I, didelis lenkų priešas. Į sostą įkopia Aleksandras II, liberalinių pažiūrų žmogus. Jis atsilanko Varšuvoje ir, nors lenkų troškima atstatyti nepriklausomą Lenkiją jis laiko tuščia svajone, bet žymiai švelnina krašte situaciją. Jis nuima karo stovyklą, leidžia spausdinti kai kuriuos Mickėvičiaus veikalus, leidžia įsikurti liberaliskai "Tovarizstvo Rolnicė" (Zemės ūkio Draugijai) ir civilinės valdžios priesaky pastatoma ugudovcas Veliapolskis, lenkas, bet palankus rusams,

taip sakant, jau anų laikų kvilingas.

Vietininku į Varšuvą caras skiria savo brolių, kunigaikštį Konstantiną, Veliapolskis ištikimai laikosi rusų skverno; tuo jisai sukelia nepasitenkinimo kairiųjų tarpe. Kada Tovarizstvo Rolnicė paduoda carui prašymą panaikinti baudžiavą Lenkijoje, Veliapolskis tuojau uždaro Tovarizstvo. Pasekmėje — Varšuvoje didžiulės demonstracijos. Jos išsklaidomos ugnimi, krinta apie du šimtai žmonių. Veliapolskis stiprina savo pajėgas, įveddamas naujus rusų dalinius, daro sąrašus suimtinų asmenų ir skelbia naujokų šaukimą į rusų armiją (1863 m. sausio 17—20). Tuo tarpu jau prieš metus kairieji slapta įsteigė Komitet Centralnyj Narodovyj (kaip ir po grindžio valdžią), kurio skyriai spėjo įsikurti visose vietovėse. Dabar, akivaizdoje naujų šaukimo, tas Komitetas proklamuoja sukilimą — 1863.I.23. Išleistame šiuo reikalų Komiteto manifeste kviečiama imtis už ginklų ir skelbiama, kad visi Lenkijos sūnūs yra laisvi ir pilnateisiai krašto obyvateliai; drauge pabrėžiama, kad žemė priklausė tiems, kurie ją dirba. Tai buvo "lenkmečio" pradžia.

Sukilėlių pajėgos labai kuklios. Nepajėgia sudaryti daugiau 10.000 vyrų, tuo tarpu kai rusai turi Lenkijoje 90.000, Lietuvoje 60.000 ir Baltgudijoje 40.000 kariuomenės. Didieji miestai pasilieka rusų rankose, tad sukilėliai ima

telktis miškuose (Panove do ląsu — vyrai, į mišką, iš kur ima pulti rusų įgulas, išdėstytas krašte. Rusai traukiasi į centrus, palikdami Dievo valiai mažesnius punktus. Sukilėliams geriausiai sekasi pa-

(Česnyis 8-ame psl.)

Vaistas nuo nemigos

Daktaras: — Vadinasi, miegate gerai? O gal mano patarimo nevykdote? Nemiga: — Ir kaip dar. Praeitą naktį sukūčiau iki 25,000... Ir ką? Užmigote?

— Laikas buvo keltis.

CHICAGO SVARIAUSIAS IR MODERNISKIAUSIAS DARZAS
BUČO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

Attention golden age couples: Wouldn't you like to spend the winters in sunny Arizona? The land of long longevity, come and go as you like, by retiring in a non-profit cooperative mobile home park club. Nominal entrance fee protected. For all this and haven too, write Dept. L. Mr. & Mrs. Allan R. Johnson. 1819 N. Eye St. FREMONT, NEBRASKA

NAUJOS "SUPER TABLETS" nuo Reumatizmo ir Artritis skausmų.

Dabar atsirado nauja viltis palengvinti kenciančiųjų širdis, tai AMERPOL išrastas naujos SUPER TABLETS, kurios tuojau nuramina skausmus: reumatizmo, artritis, reumenu, neuritis, skaita ir kitus skausmus. Išbandykite naujas SUPER TABLETS — \$3.50, gaunamos visose vaistinėse, arba rašykite AMERPOL 957 N. Ashland, Chicago 22, Ill.

Dr. KAZYS GRINIUS
ATSIMINIMAI IR MINTYS
II tomas, 1962 m. Gražiais viršeliais. Kaina \$5.00.
Išleido Dr. Kazio Griniaus Komitetas. Knyga galima nusipirkti "Naujiene" už \$9.00, užsakant paštu reikia pridėti 25 centus pašto išlaidoms apmokėti. Taip pat galima įsigyti ir pirmąjį "Atsiminimų ir minčių" tomą (neįrista) už \$2.00.
NAUJIENOS
1739 So. Halsted Street — Chicago 8, Ill.

KIEKVIENAM MAŽALIEUVIUI REIKALINGOS KNYGOS
KIEKVIENAM LIETUVIUI BŪTINOS KNYGOS, JEI JIS NORI SAVO TAUTOS PRAEITĮ PAŽINTI:
1. Prof. P. Pakarklio KRYŽIUOČIŲ VALSTYBĖS SANTVARKOS BRUOŽAI, 176 pusl. \$2.00
2. MAŽOJI LIETUVA, 327 pusl. Kainavo \$5.00, o dabar tik \$3.00
3. Prof. P. Pakarklio POPIEŽIŲ BULĖS, 70 psl. \$1.00
4. Prof. P. Pakarklio SENASIS PROŠŲ TEISYNAS, 31 pusl. \$0.50
Šias knygas galima nusipirkti
"NAUJIENOS"
1739 So. Halsted St. Chicago 8, Ill.
arba užsisakyti laišku, atsiunčiant čekį arba Money Order ir pridėdant 25 centus siuntimo išlaidoms padengti.

Juoktis — sveika ir naudinga
"SATYRINĖS NOVELĖS"
M. ZOŠCENKOS, — J. VALAČIO vertimas.
Sovietų Rusijoje juoktis draudžiama. Nors žiauriai nukentėjo, bet rašytojas - humoristas ukrainietis M. Zoščenko turėjo drąsos savo satyromis pasmerkti bolševikiškąjį "rojų". Norintieji pasiskaityti arba kitiems padovanoti šią vertingą knygą, gali ją įsigyti "Naujiene", 1739 So. Halsted St., Chicago 8, Ill., iš vertėjo Jono Valačio, 1507 So. 51 Ave., Chicago 50 (Cicero), Ill., tel. OL 6-3180 arba knygų parduotuvėse.
Knyga 200 psl., kaina \$2.00.
Jurgio Baltrušaitio eilėraščių rinkinį "ŽEMĖS PAKOPAS" galima gauti "Naujiene", arba iš vertėjo J. Valačio. Kaina \$1.50.
Abi knygas galima užsisakyti stunčiant čekį adresu:
NAUJIENOS
1739 So. Halsted Street — Chicago 8, Illinois

DONALD PETKUS ANTHONY PETKUS
A. PETKUS & SŪNUS
NAUJA KOPLYČIA
MARQUETTE FUNERAL HOME
2533 West 71st Street
(Maplewood gatvės kampas)
Grovehill 6-2345 TOWNHALL 3-2108
Pilnas laidotuvių aptarnavimas, įskaitant karštą ir pasinaudojimą mūsų gražiom koplyčia, yra nuo \$375.00; \$430.00; \$595.00; \$650.00; \$695.00; \$750.00; \$875.00; \$895.00; \$945.00; \$975.00; \$900.00 ir daugiau. Karštą galima pasirinkti koplyčioje.
GRAŽIOS INDIVIDUALINĖS KOPLYČIOS
MASINOS PASTATYTI AIKSTĖ
Lietuviams teikiama šios rūšies aptarnavimas 30 metų.
7 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, AUGUST 3, 1963

PIRMOSIOS LIET. . .

(Atkelta iš 5-to pusl.)

ir tarpkalmė buvo daug išsiblaškusių lietuvių. Jis sudarė vienminčių būrelį ir pradėjęs rinkti žinias, kiek iš tikrųjų toj apylinkėj mūsų tautiečių būtų galėję būti ir kokius jie laikraščius skaitė. Jie sužinoję, kad už Potomac upės, jau Marylando valstybėje, Westernporto miestely, mūsų brolių buvę apie 100, o apylinkėj — apie 200. Jie radę, kad tik trys iš jų skaitė "Saulę" ir vienas "V. Lietuvininką". Balčiūnas su savo draugais skaitė jau "Keleivį" ir "Kovą". Perskaitę, jie pradėję tų laikraščių duoti ir kitiems pasiskaityti. Visi ėmę prašyti "Keleivio". Jiems geriausia patikdavo Maikio su Tėvu pasikalbėjimai. Sakydavę: "Bedieviška gazeta, ale gerai rašo". Pradėjo užrašyti ne tik "Keleivį", bet ir "Kovą".

1909 metais Westernporte įsikūrė ir socialistų kuopa, o kiek vėliau — DLK Vytauto Draugija ir SLA kuopa. Pradėta platinti socialistinė spauda. Balčiūnas per vieną vakų gavęs 80 naujų prenumatorių "Kovai". Socialistai pradėjo rengti ir prakalbų, kurias sakydavo Jonas Smelstoriū, K. Šeštokas, P. Grigaitis ir kiti. Socialistai aiškino, kad neužtenka lietuviams organizuotis tik savo tarpe, bet reikia jungtis ir su kitais šios šalies darbininkais, nes tik išvien eidami galėtumėm savo būklę pagerinti.

Socialistai ėmė organizuoti ir angliakasių unijos skyrių. Reikėjo veikti labai atsargiai, nes tų laikų fabrikantai ir kasyklų baronai darbininkų organizatorius persekiojo. Jeigu žinogus, atvykęs iš Pensilvanijos ar Ilinojaus, kur angliakasiai buvo jau organizuoti, nūcidavo čia prašytis į darbą.

NEMOKĖKITE PILNOS KAINOS UŽ PUSĖ DARBO!

ISITAISYKITE Spaičio Storm Windows, dengiančius visus rėmus, nuo plytos iki plytos, trijų takų anodizuotus aluminijaus antruosius langus. SPAITIS STORM WINDOWS 3261 SO. HALSTED ST. Tel. Victory 2-6472

6 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, AUGUST 3, 1963

ypač jeigu turėdavo prisisegęs unijos ženklelį, tai tokiame pasakydavo: "Čia darbo nėra. Eik į geležinkelio stotį ir, kai ateis pirmas traukinys, tuojau važiuok iš kur atvažiavai, nes jeigu ilgiau čia būsi, tai galės visaip atsitikti..."

Sitokiose sąlygose čia organizavosi angliakasiai. Susidarė pagrindžio unijos skyrius. Jis buvo pagrindyje, kol išrašė ir nario mokestį sumokėjo per 50 narių. Tuomet jie išėjo iš pagrindžio ir suaukė viešą susirinkimą. Jie turėjo jau U. M. W. of A. čarterį ir patvirtintą valdybą. Toliau pradėta rengti masiniai susirinkimai visoje apylinkėje. Marylando ir West Virginijos miestelyje išaugo lietuvių angliakasių skyriai. Tose vietose veikė ir socialistų kuopos.

Thomas'o miesto lietuviai atsistojo tiek aukštai, kad šitą vietovę buvo pradėta vadinti "West Virginijos Lietuva".

Čia buvo gražus Lietuvos Nepriklausomybės Klubas, veikė LSS ir SLA kuopos ir Aukščiausios Priešlaudos Draugija. Buvo ir dvi šventavardės draugijos — Juozapinė ir Kazimierinė.

Be to, nemaža lietuvių buvo ir šiuose kasyklų miesteliuose: Henry, Benbuch, Pierce, Kempton ir Blaine — visi West Virginijoje, ir Kitzmillerje — Marylando valstybėje.

1917 metais kasyklų baronai jau buvo priversti pripažinti angliakasių unijos skyrius ir su jais skaitytis. Bet prasidėjus karui, daug kas pasikėlė. Jaunų vyrų kaip ir neliko. Vienas paėmė karinomenėn, o kiti pasilėpė. Valdžia pareikalavo, kad angliakasiai dirbtų kompanijoms naudingesnėmis sąlygomis, nors pripažino jiems teisę organizuotis ir anglies svėrimą prižiūrėti.

Bet Mingo apylinkėj, Logano apskrityje, kur angliakasiai buvo dar neorganizuoti, siautė šerifas (apskrities viršininkas) Don Shaffen su raitininkais. Angliakasiai tenai dirbo kaip vergai, gyveno kompanijų pastatytose lūšnose ir pirkdavo viską iš kompanijų krautuvių, nes kitokių nebuvo. Pabėgti iš tenai galėjo tik viengungis. Žmonės su šeimomis visada buvo savo kompanijai įsiskolinę už maistą, ir pabėgti negalėjo. Jei kurie pabandydavo, tuojau atsirasdavo šerifas su savo kazokais ir norinčius bėgti areštuodavo. Buvo tikra vergija. Pagaliau vergai sukilo. Jiems į talką atsukubėjo angliakasiai su ginklais iš Ilinojaus, Indianos ir West Virginijos dalių. Kovą už laisvę truko tris dienas. Toje kovoje žuvo ir šerifas Shaffen. Darbininkai laimėjo. Neorganizuoti Logano apskrityje angliakasiai susiorganizavo. Gi valstybės raitininkai West Virginijoje vėliau buvo referendumu panaikinti ir iš konstitucijos išbraukti.

Po visų šitų įvykių pasibaigė unijos darbo sutartis su kasyklų kompanijomis. Dėl naujos sutarties negalėta susikalbėti, ir angliakasių unija paskelbė generalinį streiką, kuris buvo ilgas ir labai sunkus. Ištuštėjo unijos ištekliai ir darbininkų kišenės. Unijistai turėjo užstatyti savo namelius, kad turėtų iš ko gyventi, o kurie gyveno kompanijų lūšnose, tuos pradėjo mėti į lauką. Streikui palaužti gubernatorius mobilizavo miliciją.

Vieną rytą milicija surankiojo pikietuotojus, sugaudė net moteris, kurios ėjo savo karvucių iš ganyklos parsivaryti, ir visus uždarė už spygliuotų vielų. Išlaikė juos tenai, kol atėjo pirmutinis traukinys. Bet traukinys nebuvo vietos, tai prikabino kelis supuvusius, surūdijusius vagonus, nuosahai stovėjusius ir jau seniai apleistus kaip nelinkamus. Suvarė į juos apie 90 pikietuotojų, jų tarpe ligi 10 moterų, o vagonų galuose pastatė milicininkus su kulakosvydžiais.

Pavažiavus keletą mylių, tie vagonai priėjo dūmų ir smarvės. Pradėjo degti netepti, surūdiję jų ratai ir ašys. Pagaliau pasigirdo baisus trenksmas, ir vienas tų vagonų su žmonėmis pradėjo ristis be ratų per mišką į pakalnę, upės link, ir, šonu atsiumišęs į medį, lūžo perpus. Vienas angliakasy. Thomas Komack, stovėjęs ties vagono viduriu, buvo užmuštas vietoje. Daug žmonių buvo sužeista, jų tarpe nemaža ir lietuvių. Buvo sužeistas ir vienas milicininkas.

Nugabeno visus į Parsoną, suteikė pirmąją pagalbą ir paguldė ligoninėje; kitus nugabeno į Elkinsą, dar kitus

sugrūdė į kalėjimą, o kurie netilpo, tiems liepė eiti kur nori.

Užmuštąjį savo draugą angliakasiai palaidojo Thomas'o mieste, kur gyveno jo žmona su vaikais. Laidotuvėse dalyvavo visos apylinkės angliakasių organizacijos. Prie kapo kalbėjo įvairių tautybių kalbėtojai. Lietuviškai kalbėjo M. L. Balčiūnas. Be to, Balčiūno buvo suorganizuotas mažų mergaičių choras, kuris, eidamas pirma karsto, nešė gėlių vainikus. Paskui jas vyriškiai nešė unijos ir Amerikos vėliavas. Policija, milicininkai ir ginkluoti kompanijų mušeikos pasilėpė ir nesirodė per kelias dienas.

U. M. W. of A. pasamdė 5 advokatus ir prieš Western Marylando geležinkelį ir Davis Coal & Coke kasyklų kompaniją iškėlė bylą, reikalaujama \$1,000,000 atlyginimo nukentėjusiems. Ir bylą laimėjo. Užmuštojo angliakasio šeimai kaltininkai sumokėjo \$10,000. Tais laikais tai buvo nemažas pinigas. Sužeistiesiems irgi buvo atlyginta.

Dėl ilgos ir žiaurios kovos su kasyklų baronais, angliakasių unija šitoje apylinkėj susilpnėjo. Darbininkai įsiskolino krautuviems už maistą ir kitokius reikmenis. Krautuvininkai pradėjo daugiau nebėduoti. Streikuotojai pradėjo jiems siūlyti savo namelius už skolas, bet šie nenorėjo jų imti, nes nebuvo kur jų dėti; niekas jų nepirko. Daugumas angliakasių per šį streiką išvažiavo kitur darbu jėskoti. Sunyko ir lietuvių kolonijos West Virginijoje. Pavyzdžiui, apie Thomas'ą buvo ligi 500 lietuviškų šeimų, bet šiandien vargu berastumėm jų tenai ligi 10.

Ispūdziai KOMUNISTŲ PAVERGTOJE LIETUVOJE. Jau išėjo iš spaudos nuaidžiai, gražiai ir teisingai parašyti ČIKAGIETIS ISPODZIAI IS KELIONES I KOMUNISTŲ PAVERGTĄ LIETUVĄ. Minkšti viršeliai, 95 puslapiai, \$1.00. Knygų platintojai, užsakę 25 egzempliorius ar daugiau, gauna 20% nuolaidą. Komitetai taip pat gaus platintojų nuolaidę. Ši knygelė yra geriausias ginklas kovoje prieš komunistinius melus. UŽSAKYMUS PRAŠOME SIŪSTI TOKIU ADRESU: NAUJIENOS 1739 S. Halsted St., Chicago 8, Illinois

NELAUKITE - RYTOJ GALI BŪTI PERVELU! Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilius, ar šlap kę apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimėi šituk, neturėsite jokių nemalonumų. "Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters" O'MALLEY & McKAY, Inc. 222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043 Telefonas: Central 6-5206. Generaliniai Agentai šitų Kompanijų: COLUMBIA INSURANCE COMPANY PEARL ASSURANCE COMPANY LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO. MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO. MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

SPAUDOS PABIROS

J. JASINSKAS

"Kas klausia — neklysta" Lietuvių priežodis.

Šių metų liepos mėn. 18 d. Naujienų Nr. 168 "Lietuvių Muzikologijos Archyvas" prašo žinių:

1. "Liet. Muz. Archyvas neturi tikrų žinių, iš kurios apylinkės Lietuvoje yra kilusi daina: "Oi, Juzi, Juzeli, kur tu vandrovai? Kodėl tujpas mane šiandien meatjoji ir tt."

Manyčiau, kad šitoji lietuviška daina yra kilusi iš Jurbarko apylinkės. Štai kodėl: būdamas savo prietelio daktaro Br. Bakšio sūnaus krikštytose, čia — Amerikoje, girdėčiau vieną dainininką puikiai traukiantį tokią jurbarkietišką (daininkas tvirtino, kad tai esąs jurbarkiečių himnas) dainą:

"Saulė nusileido, — jau toli, toli, Kodėl neatjoji pas man' berneli? Lilia, oi lytia, lytia-oi lytia-lia-a... Kodėl neatjoji pas man' berneli? Ar neturi žingo, kelio nežina? Ar iš ražkažėlio mane pamiršai?"

Lytia, oi lytia... ir tt. Ašei turiu žingą ir kelią žinau, Tik iš rūpestėlio tave pamiršau. Lytia, oi, lytia, lytia oi lytia-lia, Tik iš rūpestėlio tave pamiršau..."

Dingojasi, kad Liet. Archyvo minima daina — "Oi, Juzi, Juzeli, kur tu vandrovai?" yra aukščiausiai paduotos dainos pakaitalas-parodija, panašiai, kaip biržėnai, prie biržietiško ąlaus stiklinės gerai įsilinkimė ir dainuodami

"Merguzėle, aik už manęs, Užlaikysiu gražiai tave: Čiud-riud, ra-la-la-a! Neisi pėsčia į bažnyčią, Nenuvarginsi kojėčių... Neisi pėsčia, bet važiuota, Čiud-riud-ra-la-la-a. Simitų kartų išbučiuota..."

pakeisdavo tą dainą šitai: Merguzėle, aik už manęs, — Užlaikysiu gražiai tave: Neisi pėsčia į bažnyčią — Pakinkysiu tau telyčią...

Neisi pėsčia, bet važiuota, Kelis kartus nu... (blevyzga.)"

2. Daina: "Pasisėjau kanapėle tėvelio sodely..." būdavo dainuojama ir Biržų apylinkėje, tačiau neįrašyta būtu tvirtinti, kad ji yra kilusi iš ten. Geriausiai apie tos dainos kilnę turėtų žinoti vyresnieji skautai, nes jie tą dainą nuolat dainuodavo savo stovyklose. Ir šiandien toji daina skautų yra labai mėgiama.

b) Kur dingo krentančios žvaigždės arba meteorai?

"Po rudenio skliautais naktis rugsėjo Ir lūdesį lieja laukai skausmingai platis. Kas taip giliai žvaigždžių prisėjo Ir soduose auksinių lapų?.. Aš nežinau, ko toks skausmingas Be krašto mėlynas dangus rugsėjo, Ko rudens sodai lapais sninga Ir dangų žvaigždėmis apšėja..."

Al. Nyka-Nilūnas

Kas nėra girdėjęs apie krentančias žvaigždes? Ir kas iš senesniosios kartos lietuvių neprisimena skaidriųjų rugsėjo mėnesio naktų ir nustabus žvaigždžių lietaus tokiomis naktimis? Net kūnas imdavo pagaugais vaikštinėti bežiūrint į tą nuostabią žvaigždžių lietu naktįgionių metų... Tarytum ilgos vandens čiurkšlės visomis kryptimis krisdavo iš dangaus ugniniai šviestos ruožai: vieni ilgi, rodos, į žemę sninga, kiti trumpesni ir greitai dingsta. Rodydavosi, kad visos mirguliuojančios dangaus žvaigždės pasijudino ir skrenda į nakties tamsoje paskendusią žemę. Bet tas "lietus" išsibaigdavo, o milijonai žvaigždžių danguje pasilikdavo spindėti taip, kaip nesuskaičiuojamus milijonus metų spindėdavo. Tai kasgi yra tos krentančios žvaigždės ir tas jų lietus, kuris taip neišpasakytai įdomiai nuskaidėrindavo Lietuvos padangę rugsėjo mėnesio naktimis?..."

Intarpas: Kelionė per pusiauį. Prie žavėtinio žvaigždžių lietaus grįšime vėliau; nebepakyla ranka apie jį rašyti. Visas dar užsilikusias rašymo jėgas baigia išspausiti ištisą liepos mėnesį Bostone ir visoje Naujojoje Anglijoje siautoją atogražų karščiai. Kasdien temperatūra arti 100 laipsnių, o naktimis — 70—80 laipsnių. Tikrų tikriausias karštųjų atogražių oras su neapsakomai dideliu tvankumu. Lygiai, kaip Lietuvoje kartais būdavo vasarydžio metu prieš perkūnijos audrą. Skirtumas tas, kad Lietuvoje tie karščiai ir tvankuma dingdavo tuojau po lietaus, o čia, Bostone-Atlanto vandenyno pakrantėje nei tie karščiai, nei tvankuma nedingsta nei dieną, nei naktį. Ir šio didmiesčio bei apylinkių gyventojai pilniausia šio žodžio prasme, ištisą mėnesį plaukia per ekvatoriaus zoną.

Ekvatoriaus zona! Taip! Apie ją yra pasakoję ir rašę tie keleiviai ir jūrininkai, kuriems yra tekę per tą zoną plaukti laivu. Ir mūsų būsimieji jūrininkai-lietuviai yra tą kelionę per ekvatorių atlikę ir ją puikiai aprašę. Tuojau aprašymų ir pasinaudosime. Berods, tai buvo 1924 me-

tais. Tais metais laisvosios Lietuvos vyriausybė pasiuntė į Suomiją keliolika lietuvių mokslievių — Aukštesniosios technikos mokyklos (dabar, rodos, Politechnikumu vadinamas) auklėtinių, kaip stipendininkų jūrininkystės mokslų eiti. Ten, Suomijoje, buvo vyras, pavardė Eriksonas, laikęs keletą mokomųjų būrinčių laivų, kuriuose suomiai ir kitų kraštų jaunuoliai mokydavosi jūrininkystės-navigacijos. Tie laivai plaukdavo po įvairius užjūrio kraštus vežiodami prekes, o tuos laivus aptarnaudavo jauni vyrai, vadovaujami ir prižiūrimi patyrusių jūreivių ir kapitontų. Taip plaukiodami tie jaunieji vyrai išeidavo visą jūrininkystės mokslą ir tuo pačiu išgydavo atitinkamus laipsnius. Tokiu būdu ir nepriklausoma Lietuva buvo paruošusi keliolika vyrų, jūrininkystės mokslo žinovų, okeaninių laivų valdytojų. Aišku savaime, kad tiems mūsų vyrams teko išmąstyti įvairiausias tolimų pasviečių pakrantes ir vandenynus.

Lietuvojė buvo leidžiamas jūrų žurnalas — Jūra.

Tamie žurnale, be kitų įvairiomis jūrininkystės temomis parašytų straipsnių, buvo pradėti spausdinti ir vieno lietuvių jūrininko — Lietuvos vyriausybės stipendininko, besimokiusio Eriksono laive "Olibevank" atsiminimai. Gerai ir vaizdžiai parašytose savo išgyvenimų aprašymuose buvo atvaizduotas plaukimas per pusiaują-ekvatorių, tai yra per tą mūsų žemės rutulio vietą, kurioje saulė šviečia keleiviams tiesiog iš viršaus, o karštis spigintė spigint. Jokio vėjelio, jokio vėsėnio atodūsiu, jokios šaltesnės oro srovės. Vien spiginanti saulės šviesa, naktimis tas pats karštis, neišsakoma tyruma, ramybė; persunkta vandens garnis ir akimis neapėpiami, ramiai tūnančio vandens plotai. Veltui ieškotum atgavinančios vietelės, lengviau į kurtinę plaukiančios oro srovės. Viskas sustingę dideliame, tvankiame karštyje ir dūsinančioje aplinkoje. Ir taip per ištisas dienas. Iš čia, iš tos zonos pereinama iš šiaurės pusiaujo į pietinį, kurį pasiekus, oras vėl pradeda įgauti normalią padėtį ir gyveniai — žmonės ar gyvuliai, vėl gali

atsigaivinti normaliomis atmosferinėmis sąlygomis.

Tačiau ir tokiuose apstovose jūrininkai ir laivų keleiviai turėdavo gražių nuotykių išgyvenimų. Pvz. vidurnakties metu iš atitinkamos laivo vietos pasigirdavo savotiška muzika ir tos muzikos garsų lydima keista eiseną: priekyje tos eisenos žygiuoja didelis vyras, apsirengęs keistais, tarsi iš vandeninių žolų pagamintais drabužiais, užsimaukšlingas dar keistesnę kepurę, ilga bąrdą, rankoje nešas ant ilgo koto pritaisytą trišakį-žerberklą-persteke. Tai jūrų dievas Neptūnas, vadas visas vandeninių galybės. Keleiviai ir jūreiviai, pirmą kartą plaukia per pusiaują, privalėdavo paklusti to dievo-Neptūno įsakymams. Jis atlikdavo atitinkamas krikšto apeigas. Tose apeigose "naujokai" keleiviai ar jūrininkai gaudavo pusiaujo zonos krikštą — gerai paplūdkdami laive esančiame vandens baseine ir dar kitokias to krikšto apeigas. Po apeigių, kurios krikštijamiems nelabai malonios būdavo, visi prideramai pasilinksmindava, atšvesdami krikštynų "džiaugsmą ir vargus".

Dabar, 1963 metų liepos mėnesį Naujosios Anglijos ir (Tęsinys 4-me pusl.)

Anglų Kalbos pamokos K. GINEITIS 3255 So. Union Ave., Chicago 16, Ill. Telefonas: Victory 2-0105 1 dol. 25 ct. val. — privačios VERTIMAI - PILIETYBĖ - LAIŠKAI

KELIAUK PER COSMOS Labiausiai patyrusį organizuotą pavienėm ir grupinėm kelionėm I LIETUVĄ, SOVIETŲ SĄJUNGA IR RYTŲ EUROPA. PER COSMOS aplankykite gimines visose Sovietų Sąjungos dalyse. Dėl platesnių informacijų rašykite arba skambinkite COSMOS TRAVEL BUREAU 45 W. 45 St., New York 36, N. Y. Tel. CI 5-7711

VACLOVO BIRŽIŠKOS KNYGOS "Naujienose" galima gauti iš prof. Vaclovo Biržiškos lietuviškas knygas: 1. Senųjų lietuviškų knygų istorija, I dalis, 208 pusl. \$2.00 Kietais viršeliais \$3.00 2. Senųjų lietuviškų knygų istorija, II dalis, 226 pusl. \$2.00 Kietais viršeliais \$3.00 3. Aleksandrynas, senųjų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 m., biografijos, bibliografijos ir biobibliografijos, I tomas, 431 pusl., kieti viršeliai \$7.50 4. Praeities pabiros, rinkinys straipsnių iš Lietuvos praeties, 352 pusl., kieti viršeliai \$6.50 Čia suminėtas knygas pasiusime paštu, jei nurodytas pinigų sumas čekiu ar Money Orderu pasiusite tokiu adresu: "NAUJIENOS", 1739 So. HALSTED STREET CHICAGO 8, ILLINOIS, USA.

3 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, AUGUST 3, 1963

Pirmosios lietuvių kolonijos Amerikoje

Iš Stasio Michelsono knygos "Lietuvių Išeivija Amerikoje" (1868 — 1961)

Pati pirmiausia lietuvių kolonija buvo susimetusi Danvillės miestyje, Pensylvanijoje. Ji čia užsimezgė 1869 metų pavasarį, kada "lietuviškas žydėlis" atvežė iš New Yorko žuostų į Pensylvaniją tiesiamo geležinkelio darbams 5 lietuvius: Joną Bobiną, Jurgį Reklį, Juozą Slavicką ir brolius Raulą ir Jurgį Džiankus. Jiems gavus čia darbo, pradėjo traukti ir daugiau lietuvių į Danvillę. Sakoma, kad 1872 metais čia buvo jau apie 200 lietuvių kolonija. Tačiau, pasibaigus čia darbams, ji ištyrpo. Lietuviai išsibarstė po apylinkės kasyklas. Daugiausia jų tada susispietė "Samuokose" ir "Senanopolėj" — taip mūsiškiai iš pradžių vadindavo Shamokiną ir Shenandoah'rij

Shenandoah — "Stalica Lietuvos"

— 1870 metais Shenandoah'rio apylinkėje kasylose dirbo jau apie 70 lietuvių. Gi Shamokino lietuviai, susidraugavę su lenkais, 1871 metais įkūrė jau mišrią šv. Vaitiekaus pašalpinę draugiją. Tai buvo pirmutinė lietuvių organizacija Amerikoje, kad ir su lenkais maišyta.

Vėliau Shamokino lietuviai pradėjo tartis su lenkais ir dėl bendros parapijos. Nugirdę apie tokį projektą, 1874 metais atvyko į Shamokiną kun. J. Juškevičius, ir nieko nelaukdamas pradėjo organizuoti mišrią parapiją. Tuo pačiu metu Mikas Tvardauskas įsteigė čia spaustuvelę ir pasiskelbė leisiąs lietuvišką laikraštį. Bet, gavęs vos tik du pasizadėjusiu skaitytoju, jis nuo laikraščio atsisakė, o nutarė leisti lietuviškai anglišką žodyną lietuviams. Deja, jo spaustuvelė sudėgė, ir jis išvyko New Yorkan.

Kun. Juškevičiui sekėsi Shamokine geriau, negu Tvardauskui, nes daugiau žmonių norėjo bažnyčios, negu laikraščio. Jis sutvarkė parapiją ir pradėjo rinkti pinigų maldos namui.

Nenorėdami apsileisti, sukruto ir shanandoah'riečiai lietuviai, kurių tuo laiku buvo jau keli šimtai. Jie įkūrė šv. Kazimiero draugiją, o vėliau ir parapiją tuo pačiu vardu. Prie parapijos prisidėjo ir lenkai. Buvo nupirkta sklypas žemės, ir pradėta statyti medinę bažnyčią. Lyg iš dangaus išmestas, atsirado kun. Strupinskas ir pasiūlė į talką. Parapijiečiai jį priėmė. Bažnytėlė buvo užbaigta, ir prasidėjo pamaldos. Bet tuojau prasidėjo ir kivirčiai tarp mišriųjų maldininkų. Kai lietuviai užgiedojo lietuviškai, lenkai pradėjo baubti; o kai lenkai užgiedojo lenkiškai, lietuviai ėmė kojomis trypti.

Atsimindami tuos laikus, seni žmonės pasakoja: iš pradžios lietuviai ir lenkai nešdavosi kišenėje pinigų bažnyčiai, o vėliau eidami bažnyčion prisidėdavo į kišenes akmenų muštynėms. — (Žiūrėk skyrių: "Muštynės Bažnyčiose").

Bet kad ir šitaip atsitikdavo, lietuvių kolonija Shenandoah'ryje sparčiai augo. Kūrėsi organizacijų ir visokių verslų. Jonas Bobinas buvo pirmutinis lietuvis įkūręs 1875 metais valgomųjų daiktų prekybą. Vincas Šimanskis įsitaisė mėsos parduotuvė. Andrius Stankevičius atidarė pirmutinę "lietuvišką užėigą" (smuklę). Kai lietuvių kolonija čia išaugo iki 1,000 žmonių, tokių "užėigų" buvo jau 60.

Kaip gausiausia tų laikų kolonija, Shenandoah'ris buvo patraukli dirva ir pirmiesiems lietuvių laikraščiams. Visų pirma čia buvo iš New Yorko atkeltas šliupo "Lietuviškasis Balsas", po jo čion atkeltas iš Mt. Carmel miestelio ir SLA organas "Tėvynė". Taip pat iš Mt. Carmel buvo atkelta į Shenandoah'rij ir socialistų kuopų leidžiama "Nauja Gadyne", kurią redagavo Jonas Šliūpas ir Stasius Malevskis. Shamokine 1896 metais pradėjo eiti socialistinės dvasios "Pensylvanijos Darbininkas", kuris netrukus buvo atkeltas į Shenandoah'rij, ir čia jo vardas sutrumpintas į "Darbininką". Tą laikraštį leido Robertas Kunemonas, kuris organizavo lietuvių socialistų kuopas kasyklų rajone. Astramskas buvo įkūręs Shenandoah'ryje savitrašį "Garsą", kuris vėliau perėjo į kunigų rankas ir buvo pakeistas į "Garsą Amerikos Lietuvių". Be to, kun. Milukas čia leido savo "Dirvą-Žiurną", o vėliau "Zvaigždę". Vincas Šliakys 1903 metais įkūrė Shenandoah'ryje "Darbininkų Viltį", socialistinės minties savitrašį, ėjusį iki 1914 metų ir išleidusį nemažą verstinių knygų, iš jų "Quo Vadis", "Kraujo Sėja", "Tvanas".

Shenandoah'rio kolonija augo šuoliais, nes lietuviams čia buvo lengva gauti darbo angliose kasylose. Sakoma, kad lietuvių angliakasių unija čia turėjusi net 4,000 narių. Per didijį angliakasių streiką lietuviai pasireiškė kaip geriausi kovotojai. Daugiau prasileidę lietuvių pakilo net iki valdžios viršūnių Shenandoah'rio kolonijoje. 1893 metais Pijus Birštonas buvo išrinktas Pitts-villės teismo raštininku, o 1895 metais lietuvių socialistų veikėjas, adv. Adolfas Taboras, buvo išrinktas Shenandoah'rio miesto majoru. Birštonas tais pačiais metais išrinktas Shenandoah'rio miesto teisėju. Vėliau šio miesto majoras buvo: Vincas Strolis, Juozas Sarpalius, Kazys Magalanga, ir paskui jo sūnus M. Magalanga — visi lietuviai.

Lietuviai valdininkai miesto gyventojams patikdavo, nes pasirodė teisingesni ir gablesni šeiminkai, negu pirma būvę airiai.

Todėl nenuostabu, kad kun. V. Čižauskas vadino Shenandoah'rij "Stalica Lietuvos". Kviesdamas visus lietuvius jungtis, jis "Vienybėje Lietuvninkų" rašė:

"Wisoks narodas žino apie savo narodovasti, o mes kaip aweles wilko iszklaidytos po Amerika... Turime tarp sawes iszmintingus wirus, padarikit tarp sawes draugistes broliszkos pamaszies, arba wiso; Pensylvanijoje uždekitė banka lietuwiszka. Ruoszkites, broliai, ale be strioko, su uwoga... Szenadoris, kaip Stalica Lietuvos, turėtų pradeti..."

Bet ne visi kunigai apie lietuvių vienybę taip galvojo. Kai 1886 metais Shenandoah'ryje buvo pažangiųjų lietuvių šaukiamas suvažiavimas pasitarti apie Amerikos lietuvių susivienijimą, tai kun. Varnagiris, didelis lenkomanas, išvadino tą suvažiavimą "Vytauto cirku", o projektuojamą lietuvių susivienijimą — "draugiste szetono".

Štai jo žodžiai: "Jus, ka mažu katras rengetes 15 d. pjuczio waziuot in Szenadori ant Wytauto Sor-kiaus (cirko), waziuokit wilyk atlikti spawiedni, ba dabar jubilejuszai užstojo, glauskites in draugiste Diewo, o ne in draugiste szetono..." ("W. L. Nr.25, 1886.)

Tas suvažiavimas vistiek įvyko ir įkūrė Susivienijimą Visų Lietuvninkų Amerikoje, kuris, dėja, neilgai gyvavo. Jo vietoje kunigai suorganizavo Susivienijimą Visų Draugysčių Katalikiškų Amerikoje, iš kurio vėliau išsivystė trys Susivienijimai. — (Žiūrėk skyrių "Trys Susivienijimai").

Grįžtant prie Shenandoah'rio kolonijos reikia paminėti bent žymesniausias lietuvių organizacijas. Ypač dėmesio vertas angliakasių unijos lietuvių skyrius su 4,000 narių. (Nukelta į 5 psl.)

SPAUDOS PAB. . . .

(Atkelta iš 3 psl.)

Bostono gyventojai kentėjo tokius pat pusiaujo karščius, Tik tuo skirtumu, kad naktimis nepasirodė nei vandenynų dievas Neptūnas, nei jo iškilmingoji palyda. Šio Amerikos krašto gyventojai patys vieni šventė pusiaujo kelionę kančias, be jokių pramogų, be jokių šviesesnių ir malonesnių prošvaisčių. Kiekviena šeima, kiekvienas pavienis gyventojas, kaip išmanydami, kovojo su tuo gamtos pabaisūnu, išsunkiančiu psichotinį prakaitą ir šiaip taip bepulsuojančias jėgas. Ir gelbėjosi, kaip kas išmanė: pajūriai, ežerų ir upių pakrantės pilnutėliai vos alsuojančių žmonių; kiti, atidaromis mašinomis lakstydami, gaudė gaivinanti orą; namų prieam-giuose ir balkonuose, įsitaisę šio tokias pauksmes, kaip merdincios vištos, "vėsinosi", vakarais, palikę visus atidarūs langus, susibūrę daržuose ir "pįazuose"; iš gyvenviečių išsivilkę televizijos aparatus, tęsė marinacijų gyvenimo tąsą, gerdami ledinius "džiuzus", kavos ir arbatos. O darbovietėse, alpulio varginamų ir nebespėdami prakaito, čiukšlėmis bėgančio, šloustyti, vos, vos judėjo ir stengėsi užsikaltį gyvenimui reikalingą kapitalą. Pajūrius užkandinė, karčiamos, turinčios oro šaldytuvus, restoranai ir krautu-vės kimšo brukamos pinigų ir iš pasitenkinimo trynė biznieriškas rankas. Tarytum Sodoma ir Gomora. O saulė, tarsi gėdindamas jos pačios daromų išdaigų, slėpėsi į rūkus panašiam dangale. Net mėnulis naktimis miglomis klo-tėsi, veltui laukdamas stipresnės oro srovės, galinčios nu-varyti į nežinią tuos karščio klotus. O kada, kadagi pasibaigs tas žudantis karštis ir marinanti tvanka? Tada ir "pabirnininkas" grįš prie nebaigtos temos apie nuostabių žvaigždžių lietu ir kitus dabai-kus. Tad, iki karščių pabaigos!

(Bus daugiau)

RIVIERA PIZZA & RESTAURANT
For best Pizza Italian style —
Cheese — mushrooms — anchovy etc.
Sausage & beef sandwiches.
Party orders filled.
We deliver til midnight.
323 No. LARAMIE
Call 378-9799

Literatūra ekonomiais klausimais

Turime idomios ir ekonomistams būtinos medžiagos apie Amerikos lietuvių ekonominį gyvenimą. Egzempliorių skaičius nedidelis. Ankščiau atsiliepusieji pirmieji gaus. Turime:

- 1. AMERIKOS LIETUVIŲ PREKYBOS BUTŲ VEIKLA, 70 puslapių. Išleido Amerikos Lietuvių Ekonominio Centras. \$1.00
- 2. ZINIARASTIS NR. 3. Amerikos Lietuvių Ekonominio Centro leidinys, 1933 m., 96 pusl. \$1.00
- 3. AMERIKOS LIETUVIŲ EKONOMINIO CENTRO PROTOKOLAI IR REFERATAI, Am. Liet. Ekonominio Centro leidinys, 1953 m. 88 psl. \$1.00

Kas iš karto užsisakys visas tris knygeles, tai galės jas įsigyti už \$2.00. Pinigus prašome siųsti tokiu adresu:

NAUJIENOS
1739 So. Halsted St., Chicago 8, Illinois

PIRMOSIOS LIET. . . .

(Atkelta iš 4 psl.)

kurį aukščiau minėjome. Kultūros srityje daug veikė socialistų kuopa, kuri turėjo gerą chorą ir vaidybos ratelį. Jų koncertai ir vaidinimai sutraukdavo daug publikos. Se-manoje veikdavo Kostantas Bubnys, Ignas Rudminas, Stasys Vitaitis, Adomas Šaukevičius, broliai Staniškiai, Margareta Kapočūtė, Petronė Jurgelytė, M. Stanaitytė ir kt. Chorui ir vaidybos rateliui vadovavo K. Bubnys. Socialistų eilėse darbuvo ir Vincas Šliakys, "Darbininkų Vilties" leidėjas. Taip pat veikė gabus organizatorius ir geras kalbėtojas Vladas Balčiūnas. Socialistų kuopa turėjo ligi 150 veiklių narių.

Tais laikais Shenandoah'ryje veikė ir laisvamaniai, ypač kai iš New Yorko tenai buvo atkeltas šliupo "L. Balsas". Buvo įkurtos ir laisvamanių kapinės, kurias bažnytiniai žmonės vadindavo "šliuotarnių kapinėmis". Jos tebėra tenai ir dabar, kai rašom šiuos žodžius, tik jau pušėtinai apleistos.

Lietuviai katalikai tenai turi net trejas kapines, bet vienas jų kunigai boikotuoja — boikotuoja dėl to, kad lietuviai katalikai atsisakė užrašyti jas airių vyskupui. Seniau kunigai neįsileisdavo nukirėlių nei bažnyčion, jeigu jie buvo laidojami tose kapinėse. Betgi pamatė, kad tokiu užsispyrimu kenkia savo bizniui, dabar tokius numirėlius bažnyčion jau priima ir apšlakšto vandeniui, už tai paimdami gerą mokesį, tačiau į kapines nevažiuoja.

Shenandoah'rio kolonija yra davusi lietuvių išėivijai 10 medicinos daktarų, 8 dentistus, 3 profesorius, 8 inžinierius, 7 vaistininkus, 28 mokytojus ir 3 dailininkus.

1958 metais kolonijoje buvo priskaitoma dar ligi 5,500 lietuvių. Miesto majoru buvo lietuvis, Adomas Balvočius; policijos viršininku taip pat buvo lietuvis, Pranas Alinskas.

Lietuvių šv. Jurgio parapija turi \$1,200,000 vertės turto, nors iš tikrųjų šitas mūsų tautiečių sudėtas turtas jiems jau nebepriklauso, nes užrašytas airių vyskupui. Jau ir pamokslai šv. Jurgio bažnyčioje sakomi angliškai.

Kitąsyk buvusi lietuviybės centru, šiandien, po 100 metų, Shenandoah'rio kolonija jau nedaug lietuviškumo teparodo. Kasyklų pramonė susmukus, pradėjo smukti ir miestelis, kurie kitąsyk iš tos pramonės gerai gyveno.

Kasyklų pramonė susmuko dėl to, kad angliakasiai gerai susiorganizavo ir pradėjo reikalauti vis daugiau ir daugiau atlyginimo už savo darbą. Unija padarė jiems daug gero, bet ji nuėjo pertoli: privertė kasyklų kompanijas mokėti angliakasiams tokias algas, kad anglies kaina pakilo

nuo \$4 iki \$32 už toną. Rezultatas buvo toks, kad žmonės išmetė iš savo namų anglimis kūrenamas krosnis, o įsitaisė aliejinį šildymą, kuris buvo daug pigesnis ir švarnis. Aliejinį kurą pradėjo vartoti ir industrija: geležinkelias kasyklos buvo priverstos arba užsidaryti, arba labai sumažinti savo gamybą. Jeigu yra angliakasių, kurie dar turi darbo, tai dirba jau tik po 2 ar 3 dienas per savaitę. Blogiausia tiems, kurie turi įsigiję tokiose kolonijose nuosavybę namų. Jie norėtų juos parduoti ir keltis kitur, bet namų tenai jau niekas neperka, nes kolonijos "miršta".

Kol kasyklos veikė gerai, Pensylvanijoje klestėjo visos kolonijos. Tuoj po Shenandoah'rio buvo iškilusi Plymouth'o kolonija. Ypač ji pasidarė plačiai žinoma, kai Paukštis su Pajauju pradėjo leisti tenai "Vienybę Lietuvninkų" ir spausdinti visokias pasakas apie "burtininkus" ir "razbaininkus".

Garsi buvo lietuvių kolonija ir Freelande. Išgarsėjo ji daugiausia tuo, kad pasistatė bendrą bažnyčią, lietuviai su lenkais pradėjo dėl jos muštis ir šaudytis. Plačiau apie tai yra kitame šios knygos skyriuje: "Muštynės Bažnyčiose".

Hazletone irgi buvo nemena lietuvių kolonija. Čia lietuviai turėjo įsteigę ir savišalpos draugiją, kuri buvo vadinama "Tawarzystwo Polskie Bratniej Pomocy Świętego Jerzego, Patrona Litwy".

Kiek vėliau išgarsėjo ir Mahanoy City kolonija, Pensylvanijos kasyklų vietovė. Lietuviai pradėjo čia kurtis 1874 metais. Pasak kun. Miluką, tais metais čia buvo renkamos aukos jau lietuviškai bažnyčiai statyti, o 1897 metais buvo jau įkurta ir pirmutinė lietuvių mokykla, kurioje mokytojavo Jonas Česna.

Apie tą patį laiką lietuviai čia už \$3,600 nusipirko sklypą žemės ir pradėjo statyti bažnyčią. Ji atsiėjusi mūsiškiam angliakasiams apie \$40,000. Vėliau dar buvo pastatyta klebonija už \$6,000 ir mūrinė mokykla už \$15,000. Visą šį lietuvių turtą kun. P. Abromaitis užrašė airių vyskupui, dėl ko vėliau buvo daug triukšmo.

Bažnyčios pašventinimo iškilmėse 1893 m. dalyvavę 10,000 lietuvių iš Mahanovaus ir apylinkių. Pačiam Mahanoyuje tada buvo apie 4,500 lietuvių (dabar esą apie 3,500). Tuo metu buvo apie "50 lietuviškų karčemų", 15 įvairių krautuvių ir kairurie lietuviai turėję jau įsigiję akcijų (šėrų) vietiniuose bankuose.

Šios kolonijos vardas buvo plačiai Amerikos lietuviams žinomas, nes čia buvo leidžiama ir Bačkausko "Saulė", kurią tuomet mūsų tautiečiai labai mėgdavo skaityti.

Kun. Milukas teigia, kad 1911 metais šv. Jurgio para-

ja Mahanoyuje turėjusi iš parapijiečių \$8,000 pajamų; būvę 300 krikštų ir 85 vestuvės. Parapijos kapinėse tais metais būvę palaidota 150 lietuvių.

Tais laikais lietuviai čia turėjo jau ir angliakasių unijos skyrių su 2,000 narių. Skyrius priklausė United Mine Workers unijai.

Buvo 17 įvairių šventųjų vardais pavadintų draugijų ir draugijėlių. SLRKA kuopa turėjo 320 narių, SLA kuopa 225 narius ir LSS kuopa apie 150 narių. Be to, dar buvo Simono Daukanto klubas, dūdų orkestras, choras ir šv. Jurgio Kareivio Draugija (uni-formuota).

Dabar Mahanovaus kolonija jau sumažėjusi ir apsnūdusi, kaip ir kitos anglies kasyklų vietovės. Nebėra jau ir Bačkausko "Saulės", kuri čia švietė per 70 metų.

"West Virginijos Lietuva"

Aukščiau matėme, kad Shenandoah'ris buvo vadinamas "Stalica Lietuvos". Reikia pasakyti, kad ir West Virginijos

valstybėje buvo panaši lietuvių kolonija; ji buvo vadinama "West Virginijos Lietuva". Apie tai mums rašo Mikas L. Balčiūnas, kuris, kartu su kitais socialistais, organizavo tenai lietuvius. Kai jis tenai apsigyveno, apie 40 lietuvių dirbo popieriaus dirbtuvėje, Piedmonto miestelyje, Susituokusių buvo tik keturios šeimos, kuriose viengungiai gyveno "burdingieriais". Kiti turėjo pasisamdę didelį namą prie Potomac upės, patys taisydavosi sau valgyti, patys išsikaldavo drapanas ir patys butus apsisvalydavo.

Bet daug daugiau lietuvių dirbo tos apylinkės kasyklose. Kairurie jų gyveno prisiglaudę prie svetimtaučių, bet daugumas tenkinosi "santėmis", t. y. iš lentų sukaltomis lūšnėmis kalnuose ir pakalnėse. Dar nebuvo jokios organizacijos. Popieriaus dirbtuvėje žmonės dirbo 10 valandų dieną ir 14 valandų naktį, gaudami už tą laiką po \$1.25.

Balčiūnas sakosi sužinojęs, kad West Virginijos kalnuose (Tęsinys 6-me psl.)

STAR'S RESTAURANT

3950 West 26th Street, Chicago 23, Illinois
For plush type dining room with a friendly atmosphere, watch for the grand opening of the beautiful STAR'S RESTAURANT, we will present deluxe service and the finest in foods. Presently featuring daily \$1.00 dinner menu. Open 24 hrs. 7 days a week. For reservations call 762-7773.

Isigaliojo naujas patarnavimo būdas, užsakant dovanas, gamintas Sov. Sąjungoje

REMDAMASI SUTARTIMI, SUDARYTA SU VNIŠPOSYLTORGU

COSMOS PARCELS EXPRESS CORPORATION

PRADĖJO PRIIMTI APMOKETŲ DOVANŲ UŽSAKYMUS JŪSŲ GIMINĖMS, GYV. LIETUVOJE.

- Jūs čia apmokate visą dovanų kainą.
- Gavėjui nieko nereikia mokėti.

AUTOMOBILIAI	SKALBIAMOS MAŠINOS
ŠALDYTUVAI	TELEVIZIJOS
DULKIŲ SIURBLIAI	DVIRAČIAI
SIUVAMOS MAŠINOS	ŠIMTŲ DAIKTŲ PASIRINKIMAS

Dėl smulkių informacijų ir katalogo kreipkitės į pagrindinį skyrių: COSMOS PARCELS EXPRESS CORPORATION 45 WEST 45th ST., NEW YORK 36, N. Y. Tel. CI 5-7905

FOOD		BEVERAGES	
Hamburgers	15c	Large 16 Oz. Triple Thick Shakes	20c
Cheeseburgers	19c	Coca Cola	10c & 15c
French Fries	12c	Coffee	10c
		Milk	12c
		Soft Drinks	10c & 15c

BRING THE FAMILY FOR A REAL TREAT
OPEN
10:30 a. m. to 11 p. m. daily
Friday and Saturday
10:30 a. m. to 12 p. m.

CARROLS DRIVE-IN

3640 MILWAUKEE AVE. Ample Parking